„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом пјком, недељом, на целом табаку, а уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на годину . . . . . 14 ф. — н.
на пола године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на један месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију
(у сребру.)
на годину 35 дин. на пола године 17½ дин.
на четврт године 9 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 151. У НОВОМЕ САДУ У ПЕТАК 5. (17.) ОКТОБРА 1879. ГОДИНА XIV.

ДОЈАКОШЊИ РАД И ТОК САБОРА.

Српски сабор у Карловци развио је у велико своју радњу. Не може се рећи, да споро одмиче. Можда би та радња ишла много брже, да је саборски одбор све предлоге своје, што их је за расправу спремио, пре саборског састанка на јавност изнео, где би се разни назори изменити и разчистити могли. Овако се то измењивање и разчишћавање мисли мора тек сада да збива међу посланицима, па се ипак поред свега тога не може рећи, да читава радња саборска споро тече.

До сад је сабор осим формалних и других мањих ствари донео уредбу за црквене општине, за уређење епархија, за јерархијски фонд и за руковање при давању зајма из народних фондова. Предлог за уређење и дотацију свештенства узет је такође у расправу, али је упућен нарочитом одбору, који ће према начелима, што су у генералној дебати исказана, прерадити речени предлог и тако га доцније сабору на расправу поднети.

У јучерашњој седници отпочета је расправа о нашој народној школи са извештајима школског савета. Тиме се сабор овај налази у средини своје радње, што ће је за време овог заседања свог да развије. Кад превали питање, које ће имати да реши судбину наших народних школа у овој монархији, преостаће му тада још уређење манастирских добара, донашање дисциплинарних правила, утврђење буџета и осталих закључних послова.

Ако погледимо на досадању радњу овога сабора и на ток расправа, како су текле, онда можемо казати, да нам при пресуђивању свега тога двоје разликовати ваља. У сабору нема странака, једна је велика народна странка, према којој поједини супротни живљи, ако их и имаде, скоро сасма ишчезавају. То се најбоље видело онда, када је у обрану автономије донешен предлог, да се жалење и ограда у записник стави због тога, што сабор у прописаном року није сазван. Тај је предлог скоро једногласно усвојен. Исто је тако без приговора прихваћено оно начело, које је у предлогу саборског одбора изражено, да је руковање народним фондом и давање зајмова из тих фондова по све независно од утицаја државне власти и да овој према ујамченој автономији чланком 9. од год. 1868. ништа више не припада, до ли једино највиши државни надзор, као свугде иначе.

Та једнодушност сабора напрема државној власти непоказује се толико у питањима, која имају да определе положај и одношај напрема нашем епископату. У тим се питањима назори већма разилазили. То се видело при расправи о уредби црквених општина, а још више при уређењу епархија. Истина, општа је мисао међу саборским члановима, да ово данашње време, ове тешке политичне прилике, у којима се налазимо, нису такве, да би оправдале борбу између народа с једне и епископата с друге стране. Сваки увиђа да би по народ пробитачно било, кад би се сви фактори нашег јавног и народног живота удружили у једну јаку целину.

Међутим, докле једна струја у сабору у доброј вери својој претпоставља, да ће епископат тако исто бити на висини данашњег времена и народног положаја, дотле друга струја у сабору рада је, да застане на путу попуштања према епископату и да дочека резултате тог попуштања, зебући, да како год не буде само начело автономије компромитовано. Ова друга струја жели, да на самом делу види онај народни дух, за којег епископ Живковић рече, да је још жив у епископату нашем.

Између те две струје колеба се већина овог сабора и позитивно се не може рећи, која страна преваљује, јер је при гласању таквих флуктуација бивало, да се то збиља разазнати није могло.

То се видело при гласању о природном претседништву у црквеним општинама, а још већма при гласању о томе, да ли ће епископи именовати известиоца-бележника у консисторијама, или ће бити избора слободног. У овом последњем питању био је подељен сабор тако рећи на две једнаке половице.

Међутим и на једној и на другој страни стоје опробани пријатељи народа свога и његове црквено-просветне автономије, те се није бојати, да ће са те разлике у назорима доћи до прелома и разцепа саме народне странке. Она ће остати једна и радиће на учвршћењу автономне зграде наше.

Једно је само још за сад не извесно, а то је, којом ће се од оних двеју струја понети не само већина, него тако рећи читав сабор при даљем раду своме. Решењу тога питања много ће допринети и држање самог епископата нашег. Кад једном и сабор и јавно мнење нашег народа буде уверено, да са те стране нема опасности по наше автономне установе, да епископат пригрљава и пријатељски предусрета те установе и онај погодни дух, који данас провејава свугде, где има истините бриге за бољитак општи — онда ће и радња саборска складније и брже тећи.

То је уверење нужно после дојакошњег искуства и развитка нашег автономног живота. У толико је нужније, што смо се уверили, да државна власт улеће у нашу сферу не само непосредно, него и посредно. Ситуација ће се у главном наравно променути онда, када се буде решило питање о избору епископа, које је др. Полит у овом саборском заседању потакнуо. Тада ће бити лакши положај народној странци, када извесно буде, да је у вољи народној извор владичанском достојанству и чину.

Дотле пак природно је, да се у народној странци појављује колебање између погодности и зебње, и да то колебање у неколико модерирано или узвитлано може бити самим држањем оних људи, који у у овом часу седе на епископским столицама. Свакако толико стоји, да ће народна странка и у једном и у другом случају остати у својој целини, једнодушна у бризи за сретни свршетак автономне нам зграде.

Толико имасмо да кажемо, а на то нас наводи досадања радња саборска и они појави, који том приликом искрснуше на површину, а које могосмо из непосредне близине посматрати.

Са српског народно-црквеног сабора.

Карловци 29. септембра 1879.

У данашњој седници председавала је Његова Светост патријарх.

Председник чита представку односно писмо романског митрополита Нег. Светости, којим позива, да овај сабор изашље делегацију ради споразумљења. Предлаже да се изабере нова делегација, јер је мандат изабране 1871. год. престао још 1875. Сабор прихваћа тај предлог и препоручује га за дневни ред при крају седнице, пошто су Миша Димитријевић и др. Н. Максимовић говорили, да се тај предмет прими као прешан. Поднашају се разни поднесци.

Продужује се специјална дебата о „уређењу епархија.“

Чита се §. 53. — Прима се. Тако исто и §.§. 53. 54. и 55.

У §. 56. прими се тачка 1. и 2., 3. остаје in suspenso; 4., 5., 6. и 6. прими се; 8. in suspenso а остале се тачке приме.

При §. 57. предлагао је Јован Поповић да у епархијском школском одбору буду два учитеља стручњака. Исто тако и Вукичевић, да су од 4 световна члана 2 учитеља.

Пошто је известилац др. Ника Максимовић побио разлоге тих предлога, буде редакција примљена већином гласова.

§.§. 58. и 59. буду примљени.

Чита се §. 60.

Јован Поповић вели, да народба овог §-а стоји у дијаметралној противности с институцијом данашњих школ. референата. Мисли, да се та ствар не може одма решити, већ да се преда посебном одбору, који не би имао посла с управом, па да он поднесе сабору своје мишлење и онда тек да се реши. Саборски је одбор одступио од институтуције школских референата. Који су мотиви томе отступању, то је непознато. Кад би се ти мотиви знали, то би онда допринели к ствари. Седам година већ постоје те институције, а установљене су за то, јер се надало од њих користи. Чини му се, да јавно мнење није задовољно са радом те институције. Али то јавно мнење може бити неоправдано. За то треба изнети цео рад школских надзорника, чим би се неоправданост јавног мнења уклонила и онда би се можда та институција задржала. Дакле нека се изабере одбор који би ту ствар расправио и пред сабор изнео. Рефлектује на речи дра Ника Максимовића, изречене у једној од прошлих седница, да је школа 100 година натраг отишла. (Гласови: не школа већ школски надзор.) То је двоје тесно скопчано. Изриче своју жалбу, зашто да су такве речи пале баш на школу, зашто да није на пр. то речено поводом предлога дотације. Зашто и откуда да се тако што може рећи за школски надзор. Нема ништа против тога да школу наслонимо на цркву, али противан је томе, да се од школе прави капела. Епископима је пре дужност надзирати цркве, јер су наше околности такве, да је потребно, да што чешће долазе у додир с народом, као што је то обичај код других народа. Кад би тако чинили, многе би мане нестале, како у јавном, тако и у приватном животу. Наша вера се почела цепати у јереси. (Гласови: На ствар!) Молим, црква и школе стоје у свези. Као што сам прешао са школе на цркву, тако ћу и с цркве на школу. Епископи би давно морали обилазити школе. Није противан томе, да епископи буду духовни надзорници; али за праве надзорнике да буду постављени други. Будући је то ствар, која засеца у дубљину просветног живота, то да се цела та ствар преда школском одбору, па да се онда мериторно реши.

Никола Вукичевић не налази у §. 60. назадак, него напротив напредак. И само среће, да је такав предлог за надзор одавно донешен. То је врло важан закључак, и да је примљен одавна, не би половина наших школа била покомунаљена, а у другој половини би владао онај дух, који би требао да влада у српској школи. Овај §. води к срећи и напретку школе. Епископ добија пуномоћ од народа да надзирава народне школе. То је земљиште на ком морамо и можемо још стајати. Уклонимо ли и то земљиште, остајемо у ваздуху, — и онда смо пропали. Епископ треба да је главни надзорник. По својој мисији он ће бити и главни стражар према државним законима и бранити школу од непријатељских нападаја, којима је ова са свију страна изложена. Епископ долази из праве у школу, и онда ће по примеру св. Саве улевати у народ љубав према својој школи. И са стручног гледишта потврђује говорник, да такав надзор води среће и напретку. У §. 60. налази обрану и за стручни надзор. Изјављује се за редакцију.

Др. Ника Максимовић најпре одговара Ј. Поповићу и рече, да би нас његов предлог одвео далеко. Док би се ми саветовали у сабору, школе би пропале, по ономе: Deliberante Roma, Saguntum periit — Док се они у Риму саветују, Сагунт ће пропасти. — Дакле треба што бржег лека данашњем стању школа. Што је рекао, да би сто година натраг отишли, при том и опет остаје. Само не да школа оде сто година натраг, јер и он жели да и наша школа суврено корача, него је за надзор који је био пре. Пре 30—40 година је један чувени учитељ панчевачке регименте, који је заслужно да му се име на српском сабору спомене а то је Илија Девић рекао у своје време за наредбу Марије Терезије о школском надзорништву: „ублажавам и благосиљам уредбу регементску.“ — Говорнику је чудно, како да је један школски стручњак то рекао у повременом листу, а сада други на српском сабору противно говори. — Не опажа само ту противност, он опажа противност и на самом сабору између два стручњака, наиме Поповића и Вукићевића, који у питању надзора дивергишу. Баш за то, што имамо, да у надзору конкуришемо са државним законом, мисли, да треба усвојити надзор, кога саборски одбор препоручује, јер исти је баш организован по надзору државних закона. И гледиште стручњачко било би тиме задовољено. Ми имамо по примљеном предлогу у епархији стручног надзорника, који би давао стручњачке савете појединим надзорницима. Препоручује редакцију.

Гласа се. Већина за редакцију.

Чита се §. 61.

Милош Папић доноси проту предлог, да учитељи сами себи бирају среског надзорника и вели: Ако се хтело нашим школама, да се даде нека ослона и заклона у цркви, да би их тиме као школе конфесионалне природе употребити могли за ојачање и утврђење наше верске и народне свести, онда држим, да је и томе за доста учињено тиме, што је од саборског одбора предложени §. 60. у целости примљен, којим је епископ као старешина на црквеноме и за старешину на школскоме пољу у својству главнога надзорника своје дијецезе узет и признат. И ја тиме, кад је већ тако, сматрајући себе за утешена, у толико, да је нашој вероисповедној школи у цркви у томе обзиру она заштита противу наваде комунисана дата, која јој се од исте управо дати могла. Али, што се §. 61. тиче, где се за надзорнике школски срезова дотични протопресвитери предлажу — ја сам слободан другога мишљења бити, зарад чега подносим овај исправак: Надзорнике појединих школских срезова бира на три године из своје средине у седишту протопресвитера скуп дотичних учитеља итд.

Ово зато, што желим самосталну школу имати; што желим учитеља еманципована видити од свију других ванјских уплива, па ма тај и од самога мене, као свештеника долазио. Славни саборе! Ја сам једва чекао, да се наша школа, односно учитељи њени првашњег положаја ослободе — онога положаја, када су свештеници под именом неке духовне, а нотароши и други званичници под видом неке политичке власти и преваге хтели се над учитељима свагда и у свакој прилици герирати као quasi неки његови привилегисани, декретовани тутори. А овоме једном треба краја да буде. И наши учитељи по своме високом значају и племенитом позиву, који се тако често и радо од свију нас, кад их требамо, наглашује, ваља и оно место у народу, да заузму које им према томе заиста и приличи. Каже се: да један народ само онда може бити напредан, ако се напоредо са другим изображеним народима суврено довољно културно развија. А за културни развитак његов, допустићете, да је једино народна школа, односно њен учитељ conditio sine qua non. Па кад је школа односно њен учитељ тако важна чињеница у развитку народа једног, онда ваља и да достојно уздигнемо углед тој народној школи, том народном учитељу — што ћемо пак учинити онда само, кад се не враћамо на старо, првобитно стање њено, оно стање кад је народан учитељ тако рећи од свију и свакога, а понајвише од свештеника зависан био. Та као што народна школа у погледу верске и народне свести спрема и одгаја младеж нашу за цркву, предавајући је после као одрасле људе истој, да их она у православљу и српству и за на даље одржи и још већма у њима утврди, тако и учитељ, и ако млађи, али свакако достојан је брат свештенику српскоме. Не дакле учитеља свештенику подложити, чиме би за мало утишана омраза и неслога између њих на ново букнути морала — не подложити учитеља, него сближити га ваља као брата свештенику, дакле оставити учитељима самим, да они из своје средине, својом вољом у своме брату и стручну снагу и старешину себи бирају. Из тих разлога дакле подносећи славном сабору свој исправак, молим да се прими.

Јован Поповић присваја Папићев предлог. Вели, да није утешен, што се примио §. 60., јер ће школа под надзором епископа пропадати, не што епископ не би могао ваљано вршити надзор, него што има другог, строго свог посла. Жао му је, што се саборским закључком одређује, да епископи буду надзорници, јер да они имају приступа у школи, те их надзиравати, било то упараграфљено или не. Он вели да зна једног епископа, који је похађао школе и старао се за њих и без §. 60. Даље мисли, да протопресвитери не могу одговорити надзорничкој дужности због тога, што нису спремни за то, што нису вешти оним наукама, којих предавање има да надзирава. Они би могли

спољну страну школе надзиравати, али нутарњу, школску наставу не. А спољни надзор и надзор школске наставе стоје у органској свези. За једно дакле и за друго треба стручњак. Свештеници не могу такови бити, јер у богословији су старој све штудије скупа изнашале до 15 табака, па где да је могла наћи места и педагогика у тих 15 табака. А сумња да л је друкчије и сада. Прва практична последица би била, да би се протопресвитери сами ратосиљали те дужности, јер би дошли у сукоб с учитељима и општином, као што долазе с народом у чисто црквеним стварима.

Никола Вукичевић. Надзорник не ће бити господар учитељев, од кога би га требало еманциповати. Господар је учитељев — закон. И ако учитељ треба да по закону врши своју дужност, треба уједно и ко ће га надзиравати, да ли ту дужност извршује. Кад протопресвитер има право да у комунималним школама надзирава науку вере, зар у својој школи да то право нема. А кад надзирава науку вере, зашто да не надзирава предавање осталих предмета. То би нас и мање коштало. Рефлектује на речи Поповића о богословији, па вели, да се и у богословији предаје педагогика, и наставља: Ја служим из љубави школи, и ја који сам оседио у тој служби, не жацам се тога надзора, јер с поносом могу рећи, да и на сабору видим свештенике, који су били питомци учитељске школе. И код других је народа усвојен такав надзор. Држава предаје надзор школа деканима, протопресвитерима, и ови су тада највише за школу радили. Тако је познато, да је за Марије Терезије протопресвитер Фердинанд Киндерман тако своје школе удесио, да педагогија још и сада очекује, да се школе тако удесе. Познато је и то, да је свештенство код других народа обгрлило практичну педагогију. Зар то не може код нас бити? Држа, да је најзгодније, да надзорник сремски буде протопресвитер; боље него цивилан учитељ, јер би надзор овога био лабав, пошто неби могао на годину обићи дванут своје школе. Учитељ и ако би могао вршити надзор месни, али српски неби могао. Јер за оно време, док би вршио надзор сремски, морао би узети заменика за своју школу. Ко би тога заменика плаћао. Друго са свим је јасно, шта је све скопчано с таквом заменом учитеља Он је за редакцију, тим више што је у том §-у наглашено, да ако протопресвитер неби могао вршити надзор, да има правила, по којима би га могао други заменути.

Александар Сандић: Славни саборе! Ја ћу да почнем истим речима, које поштовани г. предговорник на завршетку своје красне беседе изрече: из љубави ка школи, којој служећи, ево и сам, као и он поготово оседих и још к тому вид очиј изгубих; из љубави ка браћи учитељима и саучитељима — рад сам коју пробеседити. И баш зато жао ми је и право рећи, тешко ми је, што нисам мисли велепоштованог ми г. предговорника — и валим да сам за исправак часнога г. посланика Милоша Папића. Исправку том смер је, да се учитељима наших основних школа учини по правди и прилика даде ка делу једном самосталном и да им се дигне углед по трудби ли и заслуги великој и још нешто више, што се тиче баш саме те велике школске ствари и народне. Напредак школе сила стоји до ваљаног и искусног надзора школског — искусног велим и стручнога, додајем. И ко би био и могао бити већи искусник и стручњак у том послу од учитеља, који век свој проводи у школи? Педагогију, методику и остале ствари струке и науке из књига, огледа учитељ у школи у пракси — и домишља се бољему и бољему, и извађа што је најбоље. И по томе дакле ко би могао прече и сходније нег учитељ надгледати школу нашу народну и у тој рад и муку учитеља оценити, како ваља: што је добро, одобрити и на боље подстаћи; а што није, исправити и на добро окренути. Зато сам ја, а самном ће бити, мислим, и сваг од нас пријатељ напредка вашег у школи и књизи: да учитељ буде сремски надзорник школи нашој основној. Рекав ово, не идем, ви из далека тим да побијам углед пречасних гг. прота ни свештенства, које ја веленоштујем али и с оте стране познајем. Као некадашњи фактични уредник и радник црквеног листа „Беседе“ и „Духовног зборника“ — непомињем ово из да би каквог самохвалисања, него што бих тиме да потврдим, како имадох прилике повиближе познати се с нашим часним свештенством, и великим и малим. Код големе трудбе њихове и званичења им у цркви, у народу, слабо доспевају и они, који — знања и воље имају, да се другом којем раду и нарочито школском одаду, како би ваљало. Јесте, истина је, да су се и данашње гг. проте у богословији бавиле и методском и педагошком науком донекле а гдекоји од њих пре чина свог свештеничког и учитељевао. Учитељевање то било је код такога понајвише тек по невољи. У педагошким наукама, неће ми се замерити ако речем, незнам је-л се иког и после мучио и усавршавао. А те науке, као и сваке друге, напредују с дана на дан све на више — с њима напредује и треба да напредује и настава у школи. За тај напредак ко разбира и ваља да разбира више и својкиње него ли учитељи? Или можда ми тога напретка не желимо? Не, не — сви ми за тим напретком тежимо и школу нашу напредну гледати желимо; и не само од три до три године, ил од триест до триест година — него до века народнога, а народ наш, ради смо, да напредује вековима, и у њему школа и просвета! Поштовани г. предговорник у свом иначе разборитом разлагању дотакао се и већеуспомене једне, која ми се, заистину срца дотаче и чисто побојах се, да ме не заведе од теме ове. Он спомену војводство српско. „И пре и после војводства — рече он — били су гг. проте и свештеници надзорници у нашим школама основним па, додаје он, није с тога школа назадовала.“ Нећу да речем, да је назадовала, али слободно велим: није напредовала! Код толико гг. прота по мислима поштованог г. предговорника, све самих школника, ко беше оно, што покрену наставу у школи нашој на боље и подстаче напредак наш у школи: да-л надзорник свештеник ил баш напротив световњак? Сви ми њега, славни саборе; знамо и поштујемо — с нама ево он и овде саборише (бурно: живио др. Натошевић!). Тај световни школски надзорник написа нам српски буквар и преустроји наставу у школи нашој основној, написа и буквар црквено-словенског језика, ради којег језика и нарочито жели поштовани г. предговорник, да гг. проте буду сремски школски надзорници. А што тај световњак у школи нашој поради и изради, моћи ће исто тако и можда и боље учитељ до послетка, који посла има наставном науком у школи и на речи и на делу. Признајем ја, да може бити појединих случајева, где ће и по који г. прота и свештеник моћи и хтети школу нашу како ваља надгледати. Али већ та реч случај и сама собом каже, да није правило него тек појединце изметак или чест једна од правила — а ја нисам рад, и ретко ће ко други хтети ослањати се на случај, па ма било и у множини — појединих случајева. Још наведе поштовани г. предговорник времена Марије Терезије и прилике нам понеке тога доба. Ко зна те прилике наше и шта тада изгубисмо, неће их доиста на ново пожелити нити зарадовати се чему из тих времена Марије Терезије. А што би и прилично за нас из оног доба — иде у прилог исправку г. посланика Папића. Старало се тада осим школе и за наше надзорнике школске и то баш из реда световног. Споменућу само поименце Јанковића потоњег Мирјевског, Вујановског итд. Што пак г. предговорник рђа трудбе и заслуге школника свештеника у западне цркве за прођашњих времена — тих прилика у нас тада не бејаше. И оно мало школске књиге и књижевности наше поницаше баш од људи световњака. Но то се на мало не може у кривицу писати захвална иначе спомена тадашњим нашим свештеницима, патрицима и мученицима. Дотакав се и овога поговора, понављам да не мислим тиме понизити углед и достојанство Срба свештеника. Где је год реч о вери српској нашој православној и о узвишеном позиву и звању српског свештеника — с поштовањем дичим се ја првим и частвујем другог и рад сам да се узвиси; али и да се што већма свештеници зближе и спријатеље с учитељи, и једно другом рука руци буду драга и пријатељска, те у истини црква школи најближа. Једино, што не поричем, јесте и било би из опортунитета, да не речем по немачки из целисходности, да гг. проте у данашњим тешким приликама нашим, буду у нас школски надзорници. Али мени је начело преће од опортунитета, па не могу ни овај пар ради првога пристати уз ово друго тим мање што у овој прилици баш то начело не смета опортунитету. Та, гг. проте и свештеници и дојако, могли су и моћи ће — и у дужности им је по чину, да се закане и школе нам похађају. Нико њима тога пречио није ни досад, нити ће у напредак! Ко дакле воље узима — школа му је отворена. Те побуде подстакоше по свој прилици и поштованог г. посланика Папића, те он свештеник поднесе тај исправак! Господин исправљач, како и сам вели, зна за стање и за оне неприлике, док гг. проте и свештеници имадоше по звању надзорне власти и старешинства у школи нам. Не треба дакле да их понављам него само питам: хоћемо-ли, славни саборе, да се у нас назад врате те опаке неприлике: место напретка и поретка у школи да на ново овлада раздор и растројство међу надзорници гг. — протама, свештеницима и учитељима? — Је-л-те, да тога нико неће, и добро је што нећемо! Али још нешто. Славни саборе! Од неко доба опажа се у српском учитељству живи покрет за самосталним радом и, да додам, брига за бољи опстанак им и углед у народу. Тај покрет изби баш пред састанак овога сабора. Одзовимо се дакле том оправданом живом покрету учитеља. Дајмо им овим прву прилику да самостални себи старешину бирају. Да им тим крила порасту и воља ојача, к бољем и успешнијем раду. Господо! Српски народни учитељи раде у школи вољно и с прегоревањем. Млађи нараштај међ њима стаје данас напоредо с учитељи просвећених народа — и у томе, радо признајем, заслуга је голема српској препарандији сомборској и нарочито поштованом г. предговорнику. Па каква им је за то злеуда плата и наплата! Доклем дакле ову непоправамо, дижимо им бар морални углед у народу! Право има поштовани г. предговорник, што вели: на штету је школи, кад учитеља у њој друга заступа — признајем ја то по искуству и сам; али да због тога не може учитељ бити надзорник школски, то не признајем. Зар неће моћи учитељ, којега садругови поверењем и почашћу одликују па за надзорника себи изберу — и први и други течај школу своју за једну или за две недеље дана пре свршити и поћи по том да надзорује? Бива тога и по другим школама. Протопопства наша нити су простором, нити бројем села толика, да их не мож' обићи за недељу дана и за другу, и у њима надгледати дваест, трнест школа. Но да завршимо. Примам исправак г. посланика Милоша Папића. Славни саборе! По предлогу саборског одбора, како видимо, као да се затим ишло да буде епископу епископско и свештенику свештеничко. Е добро. Дајте дакле епископу епископско и свештенику свештеничко — али и учитељу — учитељско.

Др. Ника Максимовић чуди се, како је ова распра могла потећи, кад је усвојен §. 60. То је требало бити пре, јер §. 61. је конзеквенција принципа §. 60. Зато кад се у §. 60. усваја надзор епископа над целом јерархијом, сљедује, да протопресвитери имају бити надзорници дотичног протопресвитријата, јер протопресвитер је орган епископа у протопресвитријату. Толико са формалне стране. Што се тиче предметне, то не ће одговарати свакоме на по се. Ко неће овакав надзор, каквог препоручује предлог саборског одбора, тај не ће никакав. — Кад би се примио Папићев предлог, то би било већина срезова, где не би било могуће поставити надзорника. Ми знамо какво је стање наше школе, за то нам не може толико бити до стручног надзора, јер таквог надзора имамо, али немамо таквог, који је нуждан стању школе. Како ће бити изабран стручан надзорник у пакрачкој и карлштатској дијецези, где су окрузи широки и где немамо управо школе. Тако би надзор као што га препоручује исправљач, био безпредметан, јер нема шта надзиравати. Најпре се треба за школе постарати, онда за учитеље, за које смо се доста постарали и још ћемо. Ако вам је стало до учитељства, ја вам велим, да се због напредног стања школе морамо побринути, где је имамо, да је сачувамо и одбранимо, а где је немамо, да је натраг извојујемо, јер ради ових, које сада имамо не би вредно било ни да се саветујемо. (Живио!) Главно је да добијемо наше школе. Због напредног стања, да на првом месту истакнемо школи конфесијонални карактер, који треба да се манифестује у организацији школе. Не поњам исправак овакав какав је, ал би га поњао, кад би иско да не буде сремског надзора. Али кад већ хоћете сремски надзор онда такав не могу вршити учитељи, јер такав надзор не би одговарао мисији, коју имамо да изведемо. Дакле тај је надзор безпредметан; сад да видимо, је ли предметан надзор, какав је у предлогу саборског одбора. По том предлогу биће у сваком протопресвитеријату сремски надзорник — протопресвитер. Нико не може закратити протопресвитеру, да оде у комуналну школу и да види, шта се тамо ради. То нам је управо мисија, јер тако се можемо обавештавати о тим школама. Говорник одговара Сандићу на његову бојазан, да се не поврате времена Марије Терезије, цитирајући закон исте: Да се у грчконесједињеним општинама уведу мале школе, где их нема, а где их има, да се поправе. Где се пак не би могле завести, да се деца из тих општина шаљу у оближње католичке школе, и тамо да се уче из таквих књига у којима нема ништа о католицизму.“ Погледајмо у школе по Хрватској и Славонији, па рецимо, да л је нуждан или не закон Марије Терезије? Камо нам лепе среће да такав закон давна важи у Хрватској и Славонији! па би друкчије стајали према оној власти, која није може бити из неког илеерализма увела комуналне школе, већ из католицизма и зато да се обара православије! (Живио! Живио!) Да видимо сад да ли може бити пуштен наш протопресвитер у комуналну школу да ју надзирава. Може, јер ево шта вели §. 191, закона о устројству пучких школа: „Crkvenim oblastim pripada pravo obaveštavati se putem svojih organa o religioznom i čudorednom stanju škole, ter prema opaženim nedostatkom tražiti lijeka kod zemaljske vlade“. Дакле протопресвитер може и има права доћи као надзорник у комуналну школу, и нико му на пут стати не сме нити може, а да ли би то право имао надзорник по исправку? Не би. Њему би рекли иди, одкуд си и дошао, ми те не знамо, ни ко си, ни шта си, у нашу школу не смеш! (Живио! Тако је!) Ја кад градим закон, не градим га на фразама, којима се сам опијем, већ на простим сухопарним датама дижем зграду, од које ће бити среће и напретка. Друге приговоре не ћу да побијам, јер не ћу да вам пажњу растројавам, него хоћу да је концентришем на тај један разлог. Препоручује редакцију.

Гласало се поименце. 31 је било за, а 19 против редакције.

Председник предлаже, да депутација преда господину комесару адресу управљену Његовом царском и краљевском апостолском Величанству. Предлог се прими и Његова Светост са гг. његов. преузвишеношћу Арсенијем Стојковићем, Др. Политом, Сабовљевићем и Чудићем одоше да предаду адресу.

ЛИСТАК.

СА ГАЛЕРИЈЕ КАРЛОВАЧКОГ САБОРА.

II.

Реч „инкомпатибилитет“ не употребљује се само као мерило, да се по бољем или лошијем изговарању исте, изрече пресуда о трезном или пијаном стању каквог човека, већ се употребљује — бар озбиљно — и при положајима, који се подударају те тако и потиру.

Да се јасније изразим.

Као год што не могу два тела у један исти мах заузимати један и исти простор, тако се исто и не може једно тело или један дух да подели на два места или два рада, а ипак за то да остане једна материјална целина, и у раду његовом да се види успех једноправичан и идентичан.

О истини те изреке није нужно ни мудровати, пошто је у њојзи основно правило природе наше, а то знамо, да се бар та правила не дају извртањем побити.

Па ипак, кад се обазрем са свог „узвишеног положаја“ по саборници нашој на гг. заступнике народа, морам се посумњати и о непобитној истини тог правила. У именику изабраних заступника читам и много лепо име, чијега персонификацију заман тражим у транс-гелендарском одељењу. Ту читам име др. Јована Суботића, као заступника вароши Земуна, читам име Васе Ђурђевића, као заступника даљског среза, читам даље име Јована Живковића, као заступника првог беловарског среза, па, не видим ни једног од тих. Радознало запитам једног пријатеља са оне стране гелендра, где се налазе сад та господа, а он ми одговори, да су у „регниколарној депутацији.“ Тако, рекох му и отегнем ту реч, а ја сам мислио, да су случајно у ходнику, па ће одмах ући. Баш си наиван, насмеја се мој пријатељ.

Повучем се опет на свој узвишени положај и стадох премишљати о тој могућој немогућности, па ми паде помоћу дружења идеја онај Циганин на ум, који је хтео да једе грасуља, кад га је газда запитао, шта жели, грашка или пасуља.

Дакле у хрватској регниколарној депутацији!

Као што се види, тој је господи милије хрватско саборисање него ли српско. Па шта се онда чудим, што сами хрватски листови никад и не спомињу реч „српски“, кад говоре о нашем карловачком сабору. У мађарским и немачким новинама читам пак лепо „српски народно-црквени сабор.“ А што могу рећи мађарски и немачки листови, то могу зацело и они пацушни хрватски рећи. Или је њима реч „српски“ тако мрска, да је не могу ни изрећи а камо ли је написати још. Да чудне заблуде у државици, која при том нема ни сопствене самосталности.

У Српству мора ипак да има неке чаролије, неке примамљивости, кад се чланови тога народа никако неће да одрекну имена свога, а у Хрватству, том католицизму у јужних Словена, мора да нема многе чаролије и примамљивости, кад никако није у стању да примами Србе у своје коло, те да се одрекну имена свога и славе своје.

— Шта си се тако намргодио? запита ме мој друг Т... В.... адвокат из П..... Гледиш на тај владичански сто, као да ти је нешто згрешио.

— Тај ми није за сад згрешио ништа, одговорим му расејано, та он ћути, као што ћути већи део наших народних заступника.

— Па има тај већи део и право, рече на то наш пријатељ В.... С..... адвокат из Н....., боље тако, него да говори којешта.

(У загради морам ради личне обране изјавити, да ја, ма искрен друг те двојице, ипак нисам адвокат.)

— Узми реч натраг, приметим свом другу В.... заступници народа су некако језгро самога народа; па зар ће језгро говорити којешта!

Таман ја у говору, а реч узе заступник Јован Поповић, који би у ово доба имао да врши учитељске дужности као учитељ и директор више девојачке школе у Панчеву. Ја имам обичај да пазим не само на оно, што се говори, него и на оно, како се говори.

Гледење пак заступника Јована Поповића, нисам се могао решити, на што да већма пазим. Ту ми помогоше моја два друга.

— Ето, јесам ли казао, рече један.

— Гле само како стоји, рече други.

Ја пак, са своје стране, почео сам се обзирати, да се уверим, где се налази, да ли у саборници или у — берби.

Говор Јована Поповића беше неко предавање елегичним гласом. Реченице беху као у форми каквог рагу-а заступницима презентирани, и то у неким поцепаним одељцима, између којих се ширише дуготрајне почивке, којима је стрпљење свих присутних на пробу саавио. Мислио сам у први мах да је болан а држање говорниково ме је још већма убедило, да је слаб и болестан, јер се уморно наслонио па палицу. У течају његовог диванисања, заборавио сам да пазим на садржај његових речи, те при крају, кад сам већ клонуо и ја са оба моја друга [заједно, сетим се да је требало пазити и на то. Озлојеђен приметим то својим друговима.

В.... С..... се само насмешио а Т... Б.... рече, да ћу то моћи читати у „Застави“ а нећу морати гледати на говорниково владање том приликом.

Захвалим се Т... на савету, али сам себи тврдо предузео, да читање оставим бирачима перлеског среза, себе пак да поштедим, јер ми је и ово доста било, што сам видио.

К. Р.

На председничку столицу седе подпредседник Стеван Брановачки и дебата се настави. §. §. 62, 63, 64, и 65 буду примљени, а у §. 66 примљен буде исправак Ис. Ћирића који гласи: „Вршиће саборски одбор права означена у тачци 14. §. 19. у погледу одређивања особља епархијског званија и плате истога и у §. 38. и 63 ове уредбе“. —

§. 67 оста in suspenso.

§. 68. Прима се.

На дневни ред дође избор за делегацију, која ће имати са изаслаником романским Бабешом да ради на споразуму.

Др. Н. Максимовић предлаже, да остану исти, који су и пре били, а место оних, који нису на сабору, да се изаберу нови.

Брановачки је зато да сад буду 7 у делегацији. Прими се. И по том имало се 3 нова члана изабрати.

Миша Димитријевић предлаже, да се Др. Светислав Касапиновић, ако и није посланик, а оно као члан саборског одбора задржи у делегацији.

Прими се са одушевљењем.

Његова Светост јавља да је предао адресу Кр. комесару.

Сабор узима на знање.

Резултат избора за делегацију биће јављен у следећој седници.

Председник затвори седницу и закажује за понедељак у 9 сахати.

Политички преглед.

Из Беча се јавља, да је бар. Хајмерле, како је примио управу спољашњих послова, да се одмах дао на посао. На дипломатском пољу започео је своју радњу окружницом, управљеном на аустро-угарске заступнике по страним дворовима, која је 30. септ. разаслана и у којој јавља за своје именовање за заједничког министра спољашњих. То је обичај свиколиких министара спољашњих послова, којим зачињу своју радњу. Други део своје радње, што засеца у унутрашње ствари монархијине, започео је Хајмерле проучавањем заједничког прорачуна, коме је, по речима „Пешт. Лојда“ сву своју пажњу обратао. У заједничким министарским конференцијама, које се о тој теми 30. септембра у Бечу почеле већати и у којима и Тиса учествује, председава Хајмерле. Иде се за тим, да се заједнички прорачун што пре састави, јер цифре у њему важне су и за прорачуне угарски и аустријски. Сутра дан настављена је под председништвом Ђ. Вел. и довршена конференција и на њој је углављен заједнички прорачун за 1880. По „Буд. кор.“ није истина одређен рок, кад да се делегације сазову, али оне ће се на сваки начин састати крајем новембра у Бечу.

Аустријско царевинско веће конституисало се у својој седници 2. о. м. изабравши гр. Фрању Коронинија за председника. Од 341. гласа добио је Коронини 338 гласова, дакле изабран је скоро једногласно. Говор његов, којим је наступио председничку част, вели се, задовољио је све странке. Захваливши се на поверењу, које му је избором указано, поздрави прво Чехе, изјавивши како се веома радује, што види, да тако врстан, радан и образован народ, чији су се синови свагда храбро борили, кад год је ваљало отачбину бранити, ступа у коло парламентарног рада, обећавајући им, да ће се на њихове захтеве, у колико се могу сложити са монархијиним условима за опстанак, достојно обазрети, и надајући се, да ће они од своје стране уставна права и тековину државних основних закона не повређено сачувати. Чеси су с одобравањем попратили председникове речи, којима се њих дотакао, а уставоверна странка оно место у говору му, где је нагласио уставчо становиште. Задовољио је и анексионисте, поменувши мирно свршену окупацију Новога Пазара. На послетку је Коринини изјавио жељу, да се у дому не појави стара распра, која би пречила извршење важне привредне задаће, што предстоји заступницима и да они, кад узапелишу на родољубну пожртвованост порезника не ће заборавити, колико су терети већ нарасли. Вели се, да је председников говор врло вешто био удешен.

Париски „Насјонал“ дознаје с „поуздане стране“, да су неосноване вести, што су биле јавиле, да је Шпањолска удесила савез Аустро-Угарском и Немачком, и да Кановас дел Кастило никад није ни помишљао на то, да се с Бисмарком састане.

Из Београда пишу „Полит. кор“. 28 сент, ово: „Јуче је под кнежевим председништвом било министарско веће, на ком је закључено да се скупштина 21. о. м. у Ниш сазове. Заседање скупштине трајаће два месеца дана, и по што доврши своје законодавне послове, сазваће се у Београд велика народна скупштина, да реши јеврејско питање. Комисија за реорганисање и наоружање војске под председништвом ђенерала Белимарковића довршила је свој посао. Пешадија редовне српске војске од сад ће место 10 бат. бити јака 24 батаљона и целокупно стање редовне војске за једно с резервом износиће 32000 људи. Народна војска прве и друге класе износиће 120.000 људи. Ради новог наоружања војске купиће у страним земљама 120.000 острагуше и немачки производник Маузнер поднео је ратном минустру понуду, да 120.000 острагуша добави за отплату на 16 година. По што је производник Маузер са ратним министром Мишковићем закључио уговор, вратио се у Берлин и вели се, да ће пушке до пролећа издати српском ратном министру. Није основана вест, да српска влада бугарског агента и ђ. консула, дра Кировића, није хтела званично да призна услед протеста овдашњег турског заступника Сермет-ефендије. Др. Кировић који је већ четир недеље дана у Београду, предаће ових дана кнезу Милану своју веровницу и као бугарски заступник званично овде сместити се. Србија, која је као вазална држава портина како у Бечу, тако и у Букурешту имала дипломатске агенте, одбила је протест турског заступника, позивајући се на то, да берлински уговор није тачно обележио, има ли Бугарска права, да држи дипломатске заступнике. С тог разлога не може Србија испунити турски протест. — Јуче је новоименовани талијански заступник, гр. Торнијели, у свечаној аудијенцији и у присутности министра спољашњих, Ристића, примљен од кнеза Милана и предао своју веровницу. Гр. Торнијели изјавио је, да Италија жели, да пријатељске одношаје са Србијом признањем независности србијине у обостраном интересу одржи и утврди. Гр. Торнијели је после свечане аудијенције приказан кнегињи Наталији, а у вече била је њему у почаст у двору обед, на ком су сви министри били. — Вест о пошиљци ђен. Протића у Ливадију са свим је измишљена. Ђен. Протић, који је с кнезом у потоње време путовао по новоослобођеним крајевима, остао је у Нишу да у Нишу спреми преко зиме конак за кнеза за време скупштинског заседања. — Српски заступник на руском двору, Милослав Протић, тек ће се месеца октобра вратити на своју пошту у Петроград.“

У познатој солунској афери упућен је солунски гувернер, да руском консулу даде сатисфакцију.

Из Берлина се јавља, да је Бисмарк од цара Виљема измолио допуст на пет месеци. Цар је при том само то зажелео, да се писмена, што засецају у ванредне државне прилике, шаљу кнезу у Варцин и да се тек онда реше, по што Бисмарк изрече своје мишљење и предлог о њима. Рачуна ли немачка канцелар на мирна времена, кад се на тако дуго време удаљава из Берлина? Шта ће бити од састанка с Горчаковим?

Из Цариграда се јавља, да се Порта потом обратила на велике силе због грчког питања. Ту се Порта тужи, како се Грчка у сред преговора посредством Француске силама потписницама тужила и искала, да се обе стране саслушају због грчко-турског спора. Међу тим преговори између Порте и Грчке, који су већ умориле радозналост и самих оних, који се интересују за ту ствар, дошли су до мртвог места, па не могу даље. Силе не ће за љубав Грчкој да се јаче ангажују за њену ствар, а камо ли да можда оружано интервенишу, — шта ће дакле Грцима друго остати, него да се задовоље и оним залогајићем, што им га Турци пружају?

Енглески поход на Кабул може се сматрати за довршен. Кабул је поседнут, Енглези су дакле постигли своју цељ. 30. септембра ушао је ђенерал Робертс у афганистанску престоницу у пратњи Јакуб-кана. Поседнувши дин пре Балахисар, ушла је енглеска војска у Кабул без отпора, по што су афгански устаници испред ње разбегли, уништивши сав ратни прибор, што им је допао руку. Пре уласка у Кабул Енглези су задобили 110 топова устаничких, а у самом Кабулу 72. Како ће сад Енглези казнити кабулске и друге афганистанске устанике, јер то им је по њихову изговору, била цел похода на Кабул, то се може одприлике очекивати од окрутности Џона Була. Јакуб ће бити васпостављен на свој кански престо о томе нема сумње, јер је с Енглезима направио „заједничку ствар“; да умири кабуљане, али да му британски савезници не ће оставити онако одрешене руке у његовој земљи, као што је до сад имао, може се сматрати за сигурно. Идемо дакле да видимо шта ће и како ће бити.

Предлози саборског одбора,

поднети срп. нар.-црквеном сабору у Карловцима.

Предлог за уредбу

о уређењу православног српског парохијалног свештенства, парохија и протопресвитерата, као и о дотацији парохијског свештенства у опсегу српске митрополије.

(Наставак.)

§. 27. О целом течају води записник, који у себи садржавати има:

а). Попис присутних и у бирању учествујућих скупштинара и одборника.

б). Имена предложених лица за избор.

в). Течај и резултат гласања, са тачним именовањем изабранога или предложити се имајућих лица.

Записник тај има се одма трајуће седнице сачинити, прочитати, од црквеног одбора и присутног консисторијалног изасланика подписати, који ће консисторијални изасланик собом понети и епархијској консисторији са извештајем својим неодложно поднети.

§. 28. Рекламације против течаја избора, као и изабранога лица, подносе се епархијској консисторији у року од 10 дана. По истеку тога рока, неће се у обзир узети никакве пријаве.

§. 29. Епархијска конзисторија у првој редовној седници својој узима изборни чин у расправу па пронађе ли да је избор редовно текао, и да рекламација уложена није, то потврђује од предложених кандидата за изабранога оног, који је надполовичну већину бирача за себе добио.

У случају томе, да двојица или сва тројица подједнаки број гласова добију, или да општина од предложених јој лица бирати није хтела, то именује консисторија једнога од њених, и одма чини нужне кораке код дијецезана ради евентуалног рукополагања, односно ради получења синђелије и уведења истога у званије.

Уверили се пак консисторија из записника или другим којим начином, о неправилности избора, или злоупотреба при избору од стране појединих кандидата, рукујућег одбора, па и самих бирача учињених; то ће исти избор уништити и други наредити, којом приликом може и кандидацију изменути, односно допунити у границама ове уредбе (§. 24.)

§. 30. Упражњено место протопресвитерских и личних капелана попуњава епарх. консисторија најдаље за три месеца.

Такови капелан може бити сваки православни Србин, који је пропитане предходне науке и богословију свршио, а при томе је душевно и телесно здрав, и религиозно-моралан живот води.

§. 31. Протопресвитерске капелане именује епарх. конзисторија на предлог дотичног протопресвитера.

§. 32. Личне капелане поставља епарх. конзист. (§. 13.) у првој линији од залишних личних капелана и тек онда ако ових не би било од постојећих ђакона и свршених богослова и то тако, да при сваком постављању има консисторија предходно дотичнога свештеника, коме се лични капелан приставља и црквену општину саслушати па у случају да се ови у лицу споразуму, предложено лице, а у противном случају по свом најбољем увиђењу способно лице наименовати.

§. 33. Ђакон мора имати она иста својства што су у §. 30. обе уредбе обележена.

Општина која га по §. 14. ове уредбе жели имати, бира га као и пароха.

§. 34. Упражњено место протопресвитера има се попунити са обзиром на §§. 21. и 35. ове уредбе, најдаље за годину дана, међу тим консисторија именује администратора.

§. 35. Пре него што би се упражњено место протопресвитера попунило, имају се предходно све упражњене парохије онога округа, дакле и бивша протопресвитерска својим путем и начином попунити.

§. 36. Епископ расписује окружницом стечајно упражњено место протопресвитера, на које се само пароси дотичнога протопресвитерата пријавити могу, и по истеку реченога рока, сазива све чланове сва три одсека епарх. управе у заједничку седницу, којој доставља списак таквих стеченика заједно са молбеницом, кондуитном листом, сведочбама сврху свршених наука, и својом препоруком ради избора.

§. 37. Избор се обавља тајним гласањем, и то давањем листића, на које присутни чланови уписују својеручно име онога, кога за протопресвитера имати желе.

Скупштина ће пре гласања из средине своје изабрати један одбор од три лица, који ће листиће прикупљати, и по довршеном гласању исте пребројати, па ако се нађе да је више листића, него што је чланова, који су гласали, то гласање неће важити, него ће гласање поново предузети у истој седници све донде, док се број гласећи листића не изравна са бројем гласатеља. Затим ће одбор обележити успех гласања и предаће листиће председнику скупштине, да их уз контролу одбора јавно прочита, и по њима успех гласања јавно огласи.

Онај кандидат који добије надполовичну већину гласова, сматра се за изабранога и препоручи се епископу ради произведења и уведења у званије.

Ако при првом гласању ни један од кандидата не добије надполовичну већину гласова; онда се предузима уже гласање међу оном двојицом који су при првом гласању највише гласова добили.

Ако би ужем гласању оба кандидата подједнаки број гласова добили, то ће председник гласом својим решити.

Одсек други.

О уређењу дотације православног српског парохијалног свештенства.

А.) У архидијецези карловачкој, у дијецезама бачкој, будимској, вршачкој, темишварској и пакрачкој.

§. 38. Дотација парохова сљедећа је:

а). бесплатан стан у порохијалном дому. (§. 39. и 40).

б). сесија земље, где је има или где буде у натури; а где је нема новчана накнада за њу. (§ 41).

в.) годишња плата у готовом новцу. (§. 42.)

г.) штола за обављање извесних душепопечитељских дужности (§. 52). као и пристојбе за издавање уредовних исправа. (§. 54.)

д.) дрва за огрев. (§. 43.)

§. 39. Колико у месту има пароха (§. 8.) онолико има бити и парох. домова, што ће дотична општина саградити и то близу парох. цркве.

Док се парох. домови не сагради, плаћаће општина пароху саразмеран еквивалент.

У недостатку натуралног стана, припадајући за њ еквивалент, определиће у случају да се између пароха и општине споразумлење не постигне по предходном саслушању обе странке, а са обзиром на местне околности, епарх. адм. одбор.

Против одлуке админ. одбора, отворен је странкама пут призива у законитом року на саб. одбор.

§. 40. Парох. домови имају се по сљедећем нормалу саградити:

а) За пароха на селу и мањим варошима; две собе за породицу, једну за парох. уред и једну за чељад. Осим тога, кујну, комору, подрум, шталу, шупу и бунар, а уз то и башту, где год може бити поред парох. дома, а где не може, то ван овога.

б.) по већим варошима додаје се још по једна соба за породицу.

§. 41. Сесију ужива парох у натури где је има, или где буде; а где је подпуно или никако нема, наплаћује општина подпуно или саразмерно у новцу по мештанској вредности и цени, што ће у случају несporазумљења дотичних странака, епарх. администр. одбор одредити, по просечној цени сваке пете године, а незадовољној страни остаје отворен пут призива на саб. одбор.

Поводом сегрегације и комасације општинских земаља припадајући део на парох. сесију и дом, ужива такођер парох.

Порез и еквивалент на парох. сесију, у колико то неби општина на себе примила, или опроштено било, дужан је плаћати парох, и општини у дужности стоји под теретом одговорности и накнаде за сваку штету, на то пазити да парох дужности тој уредно одговора и у рештанцији незаостаје.

У колико би по смрти пароховој пореске рештанције на сесији заостале, имају се исте из оставине његове поднамирити. У случају пак томе, да се рештанције ове из оставине његове не би могле намирити, то ће показани мањак дужна бити дотична црк. општина, односно небрижљиви одборници попунити.

§. 42. Мерило за количину годишње плате парохове, по којем се ова утврдити има, служи број брачних парова дотичне парохије, којима се и нежењени пунољетни који засебно живе, или имају отворену радњу какву, или су под платом јавни и приватни чиновници, сматрати се имају као подпуни парови, те по томе и плаћати имају подпуно пристојбе, као и брачни парови. А удовице и у задрузи под старешинством другога живећи нежењени пунољетни, који се сматрају као половина брачна пара, имају плаћати само половину те пристојбе.

Код смешаних бракова, ако је муж православне вере, сматра се као подпун брачни пар, а ако је само жена православна, као половина пара.

Од једног брачног пара, или томе упоређеног парохијанина опредељује се годишња пристојба од 2 ф. а. вр.

Та годишња плата парохова има најмање 400 ф. а. вр. изнети, нерачунајући овамо сесију, стан, огрев и остале побочне приходе.

У колико пак по мерилу, односно по калкулу овоме установљена годишња плата парохова (конгруа) од 400 ф. не би подпуно изашла, пропаћени мањак накнадиће се из јерархиј. фонда (§. 78.) ако дотична општина није у стању мањак тај из других својих извора подмирити.

(Наставиће се).

ДОПИСИ.

Сарајево 2. октобра. (Курсови за учење земаљског „хрватског“ језика. Опровргa владине наредбе у тој ствари. Бивши владин повјереник Благоје Босанац.) Ево вас опет са неколико ријечи извешћујем о нашијем мјестним приликама. До сада вам је већ сигурно позната наредба о устројењу два курса зарад изучавања земаљског „хрватског“ језика. Те курсове имала би походити нарочито српска младеж све три вјероисповјести, која је рада походити реалну ђимназију. Тај оглас изишао је пре три недеље у званичним „босанско-херцеговачким новинама“. Нема сумње, да је исти био са свим по вољи светским и духовним језујитама велике хрваштине, но не би по вољи овдашњим Србљима православне и мухамеданске вјероисповједи, па ни самим Турцима, што их је још овђе. Услед тога протестоваху овдашњи Срби и Турци против насилног наметања и крштења чистог српског језика, који у свој Босни влада, те енергично захтјеше, да им се језик не зове именом хрватскијем, којега по ових крајевих нико и не познаје, или нека га напошљетку влада назове именом босанскијем, како га је и турска влада до сада крстила.

Наспрам свега тога влада није могла остати равнодушна. Накнадно прећашњој наредби изиђе 14. (26.) септембра од његове висости војводе Виртемберга преинака, да се има ријеч „хрватска“ испустити, те да исти чланак овако гласи: „У граду Сарајеву устројавају се два учевна течаја у сврху учења земаљскег босанског језика латинским писменима.“ Тиме је бар у неколико одговорено заједничкоме захтијеву Срба и Турака. Да је којом срећом здраве политичне свијести у одлучујућим круговима, давно је већ требало слушати на глас народа српског који и бројно и интелектуално репрезентује народ у Босни и Херцеговини. Докле ће још трајати та безобзирна хрватска пропаганда од стране придошлих занешењака хрватскијех то не знам, али толико вам могу казати да ће српски народ у свој Босни и Херцеговини свим силама одбијати непријатељске нападе ма с које стране, за име, језик и веру му. Они који зазиру од српског назива и ћирилице, варају се ако мисле да ће насилним мјерама ма и за часак само угушити српске свијести, која је дубоко укорењена у срцима Срба босанскијех и херцеговачкијех.

Прије осам дана опрости се наше мјесто заразе једне, која је њиме дуже времена владала. Бивши владин повјереник Благоје Босанац, остави пре осам дана Сарајево, те одпутова преко Саве. Народ босански испратио га је са ријечима: „чули се, не видјели се; да бог да живио још сто година, ал Босна те више никада не виђела!“ За три дана не бих готов био, када бих вам хтјео причати о покорима, које је овђе у нашем народу чинио Босанац за вријеме својега овдашњег бављења. Желили би само, да се и други њему подобни што прије одавде очисте, да нам не трују наш добри и непокварени народ.

Гледаћу, да вам се опета скорим јавим.

На ком основу да подижемо културу у српском народу.

(Наставак.)

Какво је данас већим дијелом наше свјештенство и учитељство?! На многим мјестима као по Босни и Херцеговини није замјерити свјештенству

јербо је неуко и просто (али ипак племенито као и онај народ); но какво је наше модерно свештенство?! Најбоље ми је ту тачку и мимоићи жалост црна. Какви су нам свјетовни људи! Ту се много говори за Српство — али све већим дијелом празне фразе и ријечи, јер кад дође згода да се дијелом покаже колико нам је до српства, тад роге у се па ни мукает! Другачији је народ по Босној, Херцеговини итд. мање говори о светињама својим, али више осјећа: он се диже у крвав бој за те светиње своје, лије свету крв за њих.

Ми, тако звана интелигенција српска; ми смо тако недосљедни тако индиферентни и љени постали — нашу машти незагријева ништа заносно узвишено, — свакидањост нас је обузела: нешто мртво опажа се у сваком нашем покрету. Ма зашто смо такови? За то само, што нас је ова западна модерна култура захватила и заквачила свим махом. Она нам је одузела првобитне наше маштање: оне дивне слике, које су нам загријевале срце и душу. За то је с нами сад овако, што смо усвојили туђе навике: а ми Срби то несмијемо, народ наш иште и захтјева то од нас. Нијесмо ми усвојили добре стране те западне културе: дивни класицизам талијанске умјетности, врелу заношљиву машту слободног духа француског народа, марљиво и промишљено прегнуће енглеског и здраву, једру науку немачког народа. Ми смо побрали и у себе примили оно, што ти народи из забаве и дуга часа стварају, сад, након свега онога што су постигли и за чим су пређе ишли. — Ми учимо своју дјецу на некве празне „бонтоне“, градимо из њих лутке и машине, одјевамо их по журналском калупу, мајмунишемо оних народа доконе наваде и забаве, који више немају оне ц'иљеве и задаће какве ми имамо.

За то и опет велим: то није за нас, ово нам треба да лежи на срцу, срећа и напредак народа нашега. Ми мајмунишемо туђина, народ ће мајмунисати нас, и онда ће изгубити све оно што га данас реси: све оне особине које га карактеришу највећма између свијех славенских народа. Српски је народ зелена гранчица, која ће се дивно разгранати и цвјетати, ако схватимо што је подлога његовом напредку.

Ми морамо настојати да народ српски развије своје способности без туђег посредства и уплива, па да спознаде свој циљ и задаћу: да сазнаде ког се правца има држати и како да си ствара своју културу. Ми имамо само оно уносити у организам његов из туђих народа што је здраво, добро и према особинама нашега народа: што се да употребити, а да ни мало не вриједђа његове обичаје, навике и назоре који су класични и повјестни постали као и живот његов.

Не будемо ли ми на то пазили и над тим бдили: тад се можемо надати да ће народ српски и преко своје воље, у овом, на материјалистичком основу почивајућем времену сам себе изиграти, те или се претопити у скоп туђи или постати физички роб другог народа.

Како сам већ гледала и настојала овђе да докажем и како ево опет велим: српски је народ обдарен изванредним способностима. Стари традиционални обичаји подавали су његовом мишљењу, његовом васцијелом животу неки необични класично поетични правац. У његовим навикама, обичајима, светињама и мислима лежи дубоко-морална народна филозофија, која оста самосвојна и самотварна до дана данашњега. Народне пјесме, пословице и загонетке, народна ношња и обичаји све је то једно с другим у тијесној свези, а све то даје народу српскоме неки класичан тип, с којим се ово нововјеко доба ни мало не слаже. Наш народ мора бити ономе, ко га непознаје персонификована загонетка. — Али данашњи дух, данашња нововјека струја кадра би била томе традиционалном животу српскога народа смртни ударац задати, ако се ми други за то не побринемо.

Па за то опет кличем интелигенцији српској, кличем апостолима нашим: свјештенству и учитељству: бдите над народом својим здушно и свјестно као и некадање свјештенство.

Свака и најмања саблазан ваша много струко ће се на народу опажати, а ваш сваки преступак задире у живот народњи: српски народ огађава гријехе ваше, као што је љуто и тешко окајао — па и дан данас каје — гријехе својих некадањих властољубивих владаоца. Чувајте ви светиње његове, јер на то сте позвани.

(Настаће се.)

ТЕЛЕГРАМ „ЗАСТАВИ“.

(При закључку листа приспео.)

ВРШАЦ 4. октобра. Административни одбор решио призив на министарство, изневерио автвномију, изиграо налог саборског одбора у погледу репозиције подигнуте скупштине. Тражимо суспензију његову и нарочитог изасланика.

Нови Сад 4. октобра. У јучерањој саборској седници после разних поднесака читао је др. Натошевић извештај о радњи школског савета од 1871 до данас, који је на знање узет. Даље је читао извештај школског савета о радњи 1) за српске народне школе у крајини хрватско-славонској, 2) за српске народне школе у крајини банатској и бачкој и 3) за српске народне школе у провинцијалу хрватско-славонском. По предлогу дра Полита изабран је одбор од 27 лица, који ће тај извештај у претрес узети и што скорије сабору позитиван предлог за очување наших народ. школа поднети. Напослетку је читан извештај о затварању срп. учитељске школе у Пакрацу. И ова је ствар упућена горе поменутом одбору. После подне су радили одбори: суперревизиони и дотациони.

У данашњој саборској седници између осталих поднесака био је и операт за пензиони фонд професора гимназије и осталих завода српских. По предлогу А. Сандића упућен је операт овај одбору ad hoc од седам лица, да исти узме у претрес и још за овог заседања сабору на расправу поднесе. Посланик Лазић интерпеловао је председништво: Је ли шта рађено, и ако је, шта је рађено за зидање здања гимназијског у Карловци? Посланик Миша Сабовљевић поднео предлог за одлуку ради ограде противу утицања министарства у црквено општинске ствари у В. Кикинди. Предлог упућен је одбору за дневни ред. За тим је читао др. Натошевић извод из извештаја о стању и радњи срп. виших народних, наставних завода, који је на знање узет с додатком предлога Саве Стојшића, да се у напредак у богословију примају само квалификовани кандидати; да се на богословији поставе свих 5 професора по решкрипту (а не 3 као до сад); и да се питомац изашиље — даље с додатком предлога проте Бранковића, да се исто тако у препарандију примају само квалификовани — и на послетку с додатком предлога А. Сандића, да избор упути школски савет и односно саб. одбор, да пораде код гл. заповедништва у Загребу, да се патронату гимназије карловачке даде и потпуна надзорна самосталност, а нарочито, да на испит зрелости шаље из своје средине повереника. — После тога дошла је на дневни ред уредба за више девојачке школе српске. Генералну дебату завршио је др. Н. Максимовић с предлогом, по том усвојеним, да се уз прелаз преко ове уредбе на дневни ред, упути школски савет, да суставно изради уредбу за све степене српских школа и завода на основу школске автономије и наставне слободе, а школски савет може по потреби сазивати комисије стручњака.

Сутрашња седница у 9 сати пре подне.

НОВИЈЕ.

— „Пол. кор.“ јавља из Цариграда, да је заступник аустро-угарски гр. Зичи 2. о. м. отишао на кратак допуст у Беч.

— „Норд. алг. цјтг.“ јавља официјозно, да постоји план о привредном уједињењу Немачке, Аустро-Угарске и Француске, но мисли, да стоје велике препоне на путу том великом бисмарковом твору, којим он хоће да народно благостање Немачке унапреди. Потпуно царинско уједињење за сад се мора искључити, но желети је, да се дође до уједињења железничке тарифе, узајамне правне заштите и сугласности у социјалном и занатском законодавству, нарочито пак у јединственом новчаном и банковном реду.

— „Франс“ јавља: У министарском већу француском 1, ов. мес. изјавио је председник Греви, да избор помилованика у паришко муниципско веће не мења држање владе у питању помиловања. Кабинет не може услед неуставног поступка неких бирача своју политику изменути.

— Паришке новине уверавају, да је Чиалдини поднео оставку.

ПРИПОСЛАНО*).

Изјава.

У једном од прошлих бројева „Заставе“, под рубриком „Просвета“ изишла је критика од једног родитеља на испите два мушка и трећи женски разред овдашњи основни школа. Све оно што је критичар за трећи разред рекао, није истину рекао, него је ствар преокренуо, што се показује и тим, што не хтеде своју критику одма по испиту са подписом свога поштенога имена на јавност изнети, него дочека да после два месеца кад школе хтедоше почети, изнесе. Поштен човек ако хоће јавно што о ким или о чим да каже, он се подпише, да се зна ко је писао, па ако је по вољи ономе о коме реч беше да одговори, ако за вредно нађе; дакле на поље са именом, не пак скривати се за име родитеља.

Овим једном за свагда одговор себичном критичару.

Учитељ.

*) За ствари под овом рубриком неодговара уреди.

Вештина.

У наклади Таборског и Парша изашле су ове музикалије под насловом: Четир љубавне песме. 1. Rá szállott a vadgalamb a zöld ágra. 2. Fekete szárú cseresznye. 3. Ez a kis lány jól vigyazon szivére. 4. Reczepicze haj за певање уз пратњу гласовира или само за гласовир сложио Huber Sandor. Цена 80 нов.

Курс бечке берзе 4. (16.) окт.

5% металица	68.25
5% народног зајма	69.50
Сребро	100.54
Ц кр. дукати	5.58
Наполеондори	9.33
Немачке марке	57.90

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

СНАГА И МАТЕРИЈА

Истраживања природне филозофије с чињеницама.

написао

Др. Лудвик Бихнер.

Ми смо ту књигу превели имајући на уму, да ће се с њом збиља много допринети правом гледишту на свет и ослобођењу од силних предрасуда што данас владају.

Напоменућемо ус то, да ова књига није од оних што кипте нејасним филозофским резоновањима и замршеним изводима, који као да више ствар помуте, но што је расветле. Бихнер сам вели: „што се јасно мисли, може се јасно и без околишења и казати,“ Тако је и писана. Ништа није пропуштено без примера и ближег разјашњења; на примеру и искуству, и основана су сва испитивања. Занимљиви ти примери и подаци, па живи полемичан тон са старим и погрешним назорима, миле поред осталог читаоцу књигу.

„Снага и материја“ преведена је не мал на све јевропске језике (на енглески, француски, талијански, шпански руски, пољски, шведски, мађарски, влашки, холандски, американско-енглески, немачко-американски, дански.) Бихнер је с том књигом стекао лепа гласа у свему свету, који је за народну просвећеност и напредак. Ми смо је превели с најновијег, четрнаестог издања немачког, по нарочитом одобрењу писчевом.

Српски превод „снаге и материје“ изнеће преко 20 табака штампаних. Стајаће једну форинту, а вр. или два динара. Рок претплати траје до Митрова дана. Повце из Србије ваља слати **Браћи С. Таушановића** у Београд, а из Аустро-Угарске поштанском упутницом књижарима у **Новом Саду** Браће М. Поповића и у **Земуну** Милоша Грабовачког.

Београд, Септембра 1879.

ПАРАСТОС

мојој непрежаљеној супрузи

МИНОДОРИ ПОЛИТ РОЂ. **НИКОЛИЋ**

даваћу у суботу 6. (18.) октобра т. г. у 10 сахати у саборној цркви.

У Н. Саду 4. (16.) октобра 1879.

Др. Мих. Полит-Десанчић.

✝

Јављамо тужним срцем свима нашим сродницима, пријатељима и знавцима, да нам се наша премила унука, односно кћи и сестра

АНЂЕЛИНА СТЕФАНОВИЋА

плем од. Вилова

у 22. години свога млађаног живота после дужег и тешког боловања у вечност преселила.

Вечна јој памет!

У Бечу, 2. (14.) октобра 1879.

Дед: **Ђорђе Тамбурић.** Отац: **Јован Стефановић** витез од **Вилова**, ц. к. мајор у миру. Мати: **Милица Стефановић** пл. од Вилова. Браћа: **Тодор Стефановић** витез од **Вилова**, публициста и народни посланик. **Ђура Стефановић** витез од **Вилова**. Сестре: **Олга Стефановић** пл. од **Вилова**. **Евђенија Стефановић** пл. од **Вилова**.

ОПРОШТАЈ.

Мом новом позиву сљедујући полазим у Београд и неимајући времена да се са мојим многобројним пријатељима лично опростим, узимам овим од свију „с богом остај!“

У Новом Саду 3. (15.) октобра 1879.

СВЕТОЗАР КРЕСТИЋ чика.

ОГЛАСИ.

Један солидан момак гвожђарске струке тражи се код

J. ТЕРКУЉЕ гвожђара у Винковци

и може одма ступити у радњу; оферат нуждан и мора знати српски, немачки и мађарски. 2—3

ОГЛАС.

Дана 7. (19.) октобера тек. год. продаће Манастир Равница 14 јутара растове и букове зреле шуме од већ одлученог овогодишнег шумског турнуса што се овим до општег знања ставља.

У Ман. Раванци 30. септембера 1879:

Управа Манастира Равнице.

Мануфактурна трговина

Ј, Д. МАКСИМОВИЋА

у Панчеву

потребује више помоћника старији и млађи, ступити може одмах. 2—3

ОБЈАВА.

Сакулска општина (торонталска жупанија) жели своју од 256 јутара састојећу, под селом у једној парцели лежећу општинску земљу на 6—10 година путем јавне дражбе 16. октобра о. г. у 10 сати пре подне под закуп дати.

Писмене понуде ће се до почетка дражбе у привреме узети.

3—3 **Општинско поглаварство.**

Шпецерајска и мешовита трговина

С. СТАНОЈЕВИЋА

у Сомбору

потребује једног шегрта. 2—2

ОБЈАВА.

Властелинство каменичко продаје сечу у својим шумама и то:

У Каменици 14 кат, јулара
У Лединци 12 „ „
У Беочину 7½ „ „

мешовити дрва даље у каменичкој ади 11 кат. јутара врбови дрва и држаће тог дана дражбу 8, (20.) октобра 1879. у 10 сахата пре пре подне у писарници својој у Каменицм на коју се позивају сви они који су поменуте сече купити вољни, с тим додатком, да у име пишмарине 10 проц, положити имају. Услови се могу дознати у властелинској писарници у Каменици.

2—3 **Управа властелинства.**

Објава за зубоболне.

Овим узимам слободу мојим пошт. пацијентима као и осталој п. т. публици до знања ставити да ћу 8. (20. октобра) у Н. Сад у гостиони код „Царице Јелисавете“ приспети.

С поштовањем

В. Дик,

зубни лекар.

ОБЈАВА.

У ванредној главној скупштини акционара „Панчевачке штедионице“ држаној 5. октобра о. г. решено је, да се уплате и заостали 20% на акцијама овога завода.

С тога се гг. акционари панчевачке штедионице позивају, да поменутих 20% т. ј. 20 фор. по акцији уплате **до најдуже 3. (15.) новембра** о. г. јер ће се у противном случају поступити према одређењу устава. (§. 6.)

Панчево, 27. септембра (9. октобра) 1879.

ПАНЧЕВАЧКА ШТЕДИОНИЦА.

Пек нам буде дозвољено, да високопоштоване госпође домаћице учинимо пажљивима на велику штедњу, која се у томе састоји, да се поред праве кафе

Кафа од смокава

кува. Тиме се две користи постигну; 1) кафа добија пријатан укус; 2) цела ствар много јефтиније стане. Тако дакле препоручујемо нашу **кафу од смокава**.

Са 100 фор. јемчимо, да је наш еспап истинит и чист.

Почем се наш еспап од других подражава; то обраћамо пажњу на наш заштитни жиг. Кафа наша од смокава добија се у белим завитцима са златним натписом. Кафу ову од смокве произваћа творница

Viktor Schmidt & Söhne

у Бечу Wieden, Aleegasse Nr. 48.

Главно стовариште у Новоме Саду у трговини: код **Емериха Дицгена и Браће Вагнера**. У Н. Паланки код **Нађ Деже**.

SCHUTZ-MARKE S&S REEL

БОНБОНИ

од

БОКВИЦЕ

за прса, од кашља, од промуклости, од слуза (Schleim), од тако званог магарећег кашља код деце (Keuchhusten.) Такођер против бола у плући и прсима.

Боквица је биљка, коју је бог створио за лек и спасење болујућег човечанства. Биљка ова има у себи ту силу, да лечи грпобољу и душник. Што се тиче нашег производа, јамчимо, да се у овим бонбонима налази чиста смеса од шећера и од сока од боквице. Чинимо пажљивим на наш заштитни жиг (Schutzmarke.) **Боквични бонбони** могу се добити код:

Victor Schmidt & Söhne

k. k. Landesbef. Fabrikanten, Wien,

Wieden, Aleegasse 48.

У Н. Саду: код гг. **Г. Плавшића, Е. Дицгена**; браће **Вагнера, Д. Коде; Л. Ц. Јунгингера** у Петроварадину, **Мих. Ритер** Перјамош (Банат.) 27—200

Одговорни уредник др. Милан Ђорђевић. Издавалац „Задруга за срп. нар. штампарију.“ Српска народна задружна штампарија